

Hella S. Haasse

Uruq

Hollandi keelest tõlkinud Kerti Tergem

SA Kultuurileht

Tõlgitud väljaandest:

Hella S. Haasse

Oeroeg

Querido, 2016

(55. trükk, esmatrükk Em. Querido's Uitgeverij, Amsterdam, 1948)

Toimetanud Katrin Kern

Korrektuuri lugenud Lauri Eesmaa

Kujundanud Maris Kaskmann

© Hella S. Haasse pärijad, 1948

© Tõlge ja saatesõna. Kerti Tergem ja Loomingu Raamatukogu, 2022

© Foto. Aaron Sikkink. Vikipeedia, 2022

Kolleegium

Toomas Haug, Tiit Hennoste, Maarja Kangro, Lauri Kitsnik, Hasso Krull, Ilona Martson,
Mati Sirkel, Marek Tamm, Udo Uibo, Vaapo Vaher

Toimetus

Harju 1, 10146 Tallinn

Tel: 627 6425

E-post: LR@loominguraamatukogu.ee

Trükkinud Tallinna Raamatutrükikoda

ISSN 1406-0515

ISBN 978-9916-616-97-0 (trükis)

ISBN 978-9916-616-98-7 (epub)

Uruq oli minu sõber. Kui mõtlen tagasi oma lapsepõlvele ja noorusaastatele, kerkib mulle eranditult iga kord silme ette Uruq, justkui oleks mu mälestus üks neist võlupiltidest, mida me varemalt osta tavatse-sime, kolm tükki kümne sendi eest: kollakad, läikivad, liimiga kaetud paberitükid, mida tuli pliiatsiga kratsida, kuni peidetud pilt päeva-valgele ilmus. Samamoodi ilmutab end mulle Uruq, kui ma minevikku kaevun. Kuigi ümbrus võib olla erinev, sedamööda kui vähe või palju on möödas ajast, mille silme ette manan, näen ma seal alati Uruqit, niihästi Kebon Djati metsistunud aias kui riisipõldude vahele tallatud punakaspruunidel saviradadel sügaval Preangeri mägede vahel; selle rongi kuumades vagunites, mis sõidutas meid iga päev algkooli Sukabumis ja sealt tagasi, hiljem aga internaati Bataavias, kui me mõle-mad keskkoolis käisime. Uruq ja mina, mängimas või avastusretkel metsikus looduses; Uruq ja mina, kummargil kodutööde kohal, post-margikollektsioonide ja keelatud raamatute kohal – Uruq ja mina, ikka ja alati koos, igas lapsest nooreks meheks arenemise staadiumis. Võin lausa öelda, et Uruq on minu ellu kõrvetatud nagu pitsar, tunnismärk: praegusel hetkel rohkem veel kui kunagi varem, nüüd, mil igasugune kontakt, igasugune koosolemine alatiseks minevikku kuulub. Ma ei tea, miks tahan aru anda, mis suhe meil Uruqiga oli, kõige selle kohta, mida Uruq minu jaoks tähendas ja ikka veel tähendab. Võib-olla tõukab mind tagant tema kordumatu, mõistetamatu teistsugusus, see vaimu ja vere salapära, mis lapse ja poisikese jaoks veel mingeid probleeme ei tekitanud, ent nüüd seda valusamalt silma torkab.

Uruq oli mu isa *mandor*¹ kõige vanem poeg ning nagu minagi sündinud Kebon Djati teeistanduses, mida mu isa juhatas. Meil oli vaid paar nädalat vanusevahet. Mu ema armastas väga Uruqi ema, ilmselt seetõttu, et noore Hollandi naisena esimest korda Indoneesias ja kauges Kebon Djatis kõigist kontaktidest soo- ja rassikaaslastega ära

1 Kohalik indoneeslasest töödejuhataja, ülevaataja (sunda k). – *Siin ja edaspidi tõlkija märkused.*

lõigatud, leidis ta leebes ja lõbusas Sidrises mõistmist ning poolehoidu. Sidet tugevdas veelgi tõsiasi, et nad mõlemad kandsid oma esimest last. Pikkadel päevatundidel, mil mu isa teeistanduses ringkäiku tegi või vabriku kõrval kontoris töötas, istusid ema ja Sidris maja taga verandal õmblustööd tehes ning vaagisid usalduslikus küsimuste-vastuste mängus kogemusi, hirme ja ihasid, tujude ja tundeelu mustreid, millele naine üksnes naiselt vastukaja leiab. Nad nägid asju küll eri moel ja rääkisid teineteise keelt üksnes katkendlikult, ent negližee ja sarongi all paisus mõlema rüpes seesama ime. Nõnda on ehk ka mõistetav, et need koosolemised hiljem jätkusid, olgugi et mina magasin oma ema tooli kõrval tülliga rotanghällis ning Uruq õõtsus batikust kandelinas Sidrise selja peal. Mu kõige varasemal mälopildil, mille suudan esile manada, on need kaks naist maja tagumise veranda marmorsammaste vahel, ümbritsetud valgetest õmblustöö kuhilatest. Ühesugustes triibulisest riidest pükstükkides roomasime me Uruqiga sõnajalapottide vahel, mis ääristasid tagumise veranda treppi. Ümberringi olid õrnad, heledavärvilised laigud punast, kollast ja oranži, mis tuules edasitagasi õõtsusid – hilisematel aastatel sain teada, et need olid kannaliiliad, mida majatagune tihedasti täis istutatud oli. Otsisime Uruqiga killustiku seest natukenegi läbipaistvaid kivikesi, mida kohalikud hoolega poleerida tavatsesid, kuni need poolvääriskivide moodi välja nägid. Õhk oli paks putukate suminast, kaelustuvid kluugutasid teenijatubade taha bambusritvadele riputatud puurides. Koer haukus, kanad kakerdasid kaagutades mööda hoovi laiali ja kaevu juurest kostis vee solinat. Mägedest õhkav tuul oli jahe ja kandis endaga kerget suitsulõhna eemalasuvatest *desa'*dest². Ema valas meile värvilistesse klaasidesse vaniljesiirupit – mulle punasesse, Uruqile rohelistesse. Jää kõlises vastu klaasiserva. Ma ei suuda seniajani vaniljet nuusutada, ilma et see pilt mul taas silme ette kerkiks – Uruq ja mina kivikestega kaetud verandatrepil pühendunult joomas, sõnajalgade ja lillede õõtsumine tuules ja kõik hommikuhelid päikeselisel õuel.

Kaks aastat pärast minu sündi oli mu emal nurisünnitus ja seepeale osutus ta viljatuks. Võib-olla seepärast jäigi üksnes Uruq minu mängukaaslaseks, kuigi Sidris kandis ilmale ühe lapse teise järel. Tunnid tagumisel verandal said otsa. Mõnikord istus mu ema seal üksinda,

2 Vähim administratiivne üksus Jaaval, maaküla (sunda k).

kirjade või õmblustööga, ent sagedamini leidsin ta magamistoa hämarusest, lösakil punutud lamamistoolis, märg taskurätik laubal. Ma otsisin ja leidsin meelelahutust Uruqi seltsist, olgu see siis hulkumine meie majapidamist mööda või väljaspool selle piire, *kampong*'is³ ja teeistanduse nendes osades, mis meie koduga külgnesid. Sageli veetsin ma terved päevad *mandor*'i kodus, Sidrise ning Uruqi õdede ja vendade seltsis. Nad elasid *kampong*'i ainsas kivimajas. Nende majapidamist piiras jõgi, mis oli selle koha peal kitsuke ja täis suuri kivilahmakaid. Meie, lapsed, kargasime ühelt toetuspunktilt teisele või kahlasime läbi kohtade, kus madal kristallselge vesi kivide vahel nagu basseinis paigal püsis, ning otsisime roosasid ja rohekaskollaseid krabisid, kiile ja muid olevusi. Jõekallast palistava tiheda põõsastiku all mudaloikude kohal kihas putukatest. Väiksemad lapsed kükitasid paljalt ja liikumatult helepruunis mudas, samas kui mina ja Uruq madalal rippuva roheluse all roigastega varjulisi peidupaiku sorkisime. Olime toona mõlemad umbes kuueaastased. Mina olin pikem, ent Uruq oma lihaselise kõhna koguga nägi välja täiskasvanum. Jooned, mis kulges tema abaluude vahelt alla kitsaste, külje pealt vaadates veidi lamedate puusadeni, oli juba seda hooletult sujuvat liikuvust, mida võis täheldada vabriku territooriumil ja *sawa*'del⁴ töötavate pikakoivaliste poisikeste ja noorte meeste juures. Paindlikud varbad konksu tõmmatud, kükitas ta osavalt kivil ja puuokstel, usaldades oma keha rohkem kui mina ja reageerides kiiremini tasakaalu kaotusele. Tõllal olin meie mängudest seda võrd haaratud, et selliseid asju eriti ei teadvustanud. Küll aga häirisid mind mu tedretähnid ning see, et ma ereda päikese käes punaseks põlesin ja nahka ajama hakkasin, ning ma kadestasin Uruqit tema ühtlase tumeda nahatooni pärast, mida üksnes siin-seal rikkusid roosad laigud, mis viitasid varem läbipõetud nahahaigusele. Uruqi nägu oli lame ja lai, täpselt nagu ta emal Sidrisel, ent ilma selle pehme rõõmsa ilmeta, mis Sidrise näo nii kütkestavaks tegi. Nii kaugemale kui mina mäletan, ei kadunud Uruqi silmist kunagi see pingestatud, otsiv pilk, nagu oodanuks ta mingit heli või signaali, mida keegi peale tema ei kuulnud. Uruqi silmad olid nii tumedad, et isegi ümbritsev silmavalge näis sellest varjutatud. Rõõmustades või vihastades ajas ta silmad veidi pilukile, nõnda et nende sädelus kadus lühikeste karmide ripsmete

3 Kohalike asum Indoneesia linnades või külades; ka istanduse tööliste asula.

4 Riisipõld (sunda k).

varju. Nagu teistelgi põliselanikel kombeks, ei naernud Uruq mitte kunagi lahtise suuga. Kontrollimatu rõõmu puhkudel istus ta end vaikselt edasi-tagasi kõigutades, nagu grimassiks moondu. Harilikult lõbustasid teda teistsugused asjad kui mind. Kui mina pärast heleroosa marmorja koorikuga krabi või läbipaistva salamandri õnnestunud kinnipüüdmist hõisates ja erutunult *kali*'s⁵ üle kivide karglesin, siis Uruq üksnes põrnitses saaki oma pingsa tumeda pilguga ning veidi laienenud ninasõõrmetega. Ta oli osav loomadega ümber käima, püüdis ja tassis neid alati viga saamata. Mina oleksin kõige parema meelega tahtnud neid karpides ja klaaskaanega purkides alles hoida – vaatamata oma igikestvale jälestusele „elukate“ suhtes oli ema andnud mulle loa hoida oma kollektsiooni ühes abihoones. Uruqile aga ei pakkunud sellise loomaäia pidamine ja regulaarne hooldamine erilist naudingut. Tema tähelepanu hajus seal, kus minu oma alles algas. Temale meeldis krabi kõrrega õrritada, kuni too võitlusasendi sisse võttis. Kõige enam lõbustas Uruqit kahe eri liiki loomakese omavaheline võitlus – ta pani kärnkonnad jõudu katsuma jõe- ja maakrabidega, ässitas tarantli salamandri vastu, herilase kiili kallale. Õelusest rääkida oleks siinkohal ehk liig. Uruq ei olnud õel, tal üksnes puudus see tunnetus, mis läänlast sageli looma säästma ja austama sunnib – pooleldi teadvustatud sugulustunne. Kui mina nende gladiaatorivõitluste pealtvaatajana osalt evelil ja osalt süütundest ning vastikusest haaratuna valju häälega karjatasin, heitis Uruq minu poole üllatunud kõõrdpilgu ja ütles sunda⁶ keeles, justkui minu rahustuseks: „Mis tähtsust sel on? Need on ju kõigest loomad.“ Kõige meelsamini mängisime jahtimis- ja avastamismänge, hiilides meie õuel viljapuude vahel, või mis veelgi erutavam – jões kivide peal. Kui mu isa oli tööreisil ja ema oma üha sagenevate peavaluhooegade all kannatas, sõin ma õhtust Uruqi kodus. Sidris, kes oli hakanud kiiresti vananema ja pärast kõiki neid sünnitusi vormituks muutuma, kükitas paari naissoost pereliikmega oma tagaõuel köögi-riistade vahel ning küpsetas kuumas õlis riisi ja lihaga täidetud pannkoogikesi. Lapsed istusid ümber tema ja kugistasid vaikides alla kõik, mis Sidris neile pisangilehel⁷ nina ette lükkas. Kõhnad kanad nokkisid

5 Jõgi (sunda k).

6 Sunda on Lääne-Jaaval, peamiselt ajaloolises Sunda piirkonnas kõneldav Malaia-Sumbawa keelte hulka kuuluv keel.

7 Banaan (sunda k).

purustatud riisiteri ja must koer, kel oli pidevalt kärntõbi, lontsis veidi eemal ringi, oodates, kuni me püsti tõusnud olime. Tundsin end Uruqi juures koduselt, ka majas sees, kus lõhnas kookosrasva järele, mida Sidris omale juustesse määris. Eesverandal seisis paar vana sügavat kiiktooli, kingitus minu emalt. Maja siseseinte valgekclubjatud bambusvooderdise sisse olid nõöpnõeltega torgatud paberist lehvikud ja ajakirjadest välja lõigatud värvipildid. Kõige ilusam oli minu meelest Jaapani helmeskardin, mis varjas kahte tillukesse magamistuppa viivat ukseava. See kujutas Fuji mäge, ebamaiselt türkiissinisena, ja esiplaanil erkroosasid ja mererohelisi õites puid. Kui me läbi selle kardina astusime, langesid helmenõörid salapäraselt kõrisedes meie selja taga kokku. Uruqi vanaisa istus päevad läbi ühes neist kiiktoolidest, triibulises puuvillapidžaamas, sarong õlgadele heidetud. Ta oli lapsemeelne ja ei teinud midagi muud peale noogutamise ja naermise, paljastades sealjuures beetli mälumisest tumepunaseks värvunud hambakõndid. Maja ees oli lapike õue, mida eraldas ülejäänud *kampong*'ist madal valgekclubjatud müür. Uruq ja mina olime minu kodus toimetavate aednike eeskujul teinud punakasse mulda peenrapiirded, tõsi küll, mitte ühetaolistest lubjatud kividest ja dekoratiivsetest lillepottidest, vaid klaaspudelitest, mis me kaelad alaspidi maasse kaevasime, kuni maapinnast turritasid välja üksnes hele- ja tumerohekalt läiklevad pudelipõhjad. Sidrise aias ei kasvanud muru ega puid, ent meie peenrad ei mõjunud seepärast vähem uhkelt. Mõnikord tuli Uruq ka minu poole, ent neid külaskäike ei nautinud me kumbki. Minu ema silma all olid metsikud mängud välistatud ning konstruktorite ja pildi vaatamise jaoks olime me liialt rahutud. Vihmaperioodil, kui aiast sai soo ja teerajad muundusid mägiojadeks, istusime tagumise veranda trepil, varbad sirutatud piisaudusse, mida katuselt allauhav vesi üles pritsis. Katuserennist tulvasid veejoad ühetoonilise minoorse heliga *slokan*'i⁸ ja kaevu, konnad krooksusid päevad läbi ja peale selle ei olnud kuulda midagi madalate tinahallide pilvede all, mis meie eest mäetippe varjasid. Niisugusel ajal oli mu isa sagedamini kodus. Ta istus maja läbivast laiast koridorist kujunenud elutoas, mis täitis tema jaoks töötoa ülesannet, mõnikord koos mu emaga, ent enamasti üksinda. Uruqile ja mulle andis süüa *babu*⁹, eraldi laua ääres ja teistel kellaegadel, kui

8 Äravool (sunda k).

9 Teenijanna-lapsehoidja (sunda k).

mu vanemad einestasid. Üksnes õhtuti sõin mõnikord koos isa ja emaga, ent need söömaajad tekitasid minus alati ebamugavust. Madalal rippuva lambi all oli söögilaud nagu üksilduse saar tohutu suurel tagaverandal. Vanemad vahetasid aeg-ajalt allasurutud häälel paar sõna, enamasti majapidamise asjus, vabriku kohta, töötajate küsimustes. *Djongos*¹⁰ liikus vaikides laua ja sahvri vahet, et meid teenindada, peärätik värskelt volditud nagu kroon. Kui ta minu kohale kummardus, tundsin tema sarongi ja valgesse jakki igaveseks imbunud hapuka tubaka ja tärklise lõhna. Mõnikord esitas isa mulle küsimusi: kas ma olin olnud sõnakuulelik, mida ma päeva jooksul korda saatnud olin. Avameelselt ei saanud ma kunagi vastata, sest teadsin, et enamasti lõpeb see erimeelsusega mu vanemate vahel. Isa kuulas, rahulolematuse korts kulmude vahel, minu küllaltki katkendlikku aruannet mängudest ja seiklustest. Kui ma vait jäin, ütles ta tavaliselt: „Selle poisi koht ei ole *kampong*’is, see rikub ta täiesti ära. Ta ei räägi sõnakestki viisakat hollandi keelt. Kas sa siis ei kuule? Temast saab sul puhta *katjang*.¹¹ Miks sa teda kodus ei hoia?“

„Poiss peab kooli minema,“ ütles mu ema ükskord vastuseks ühele sellisele tiraadile. „Ta on praegu kuuene. Kuidas ma saan teda kodus hoida? Tal peab tegevust olema, ta peab mängima. Siin ei ole ju teisi lapsi. Ta on alati üksipäini.“

„Uruq!“ purtsatasin raevunult, sest ema oli keeldunud nimetamast mu südamesõbra nime. Ema kehtas õlgu.

„Sellise keelekasutusega ei pääse ta kuskile kooli,“ vastas isa. „Iga teine sõna sunda keeles. Kõigepealt tuleb tal õppida viisakalt hollandi keeles suud lahti tegema.“ – Minu juuresolekul seda vestlust ei jätkatud, kuid mõned päevad hiljem tuli ühel pärastlõunal vabrikust üks noor töötaja, kes, nagu ma hiljem kuulsin, oli tegelikult õpetajaks õppinud. Mulle tehti selgeks, et mind valmistatakse ette Sukabumisse algkooli minekuks. Mind tabas lootusetuse tunne. Väljas, õue peal, ootasin Uruqit – ema oli ta minema saatnud, kui mu uus õpetaja saabus. Ma nägin teenijatube varjavate põõsaste vahel Uruqi helepunast trikoo-särki vilksatamas. Olime kokku leppinud, et läheme sipelgalõvisid välja kaevama. Sel ajal kui ema tole noorsandiga vestles, tegin asjatuid katseid tagaveranda kaudu minema lipsata. Mul tuli istuda toolile

10 Meessoost majateenija (sunda k).

11 Maapähhel (sunda k), ülekantud tähenduses „murjan“.

ja vastata küsimustele, eksimata sealjuures sunda keelde, milles end kindlamini tundsin kui hollandi keeles. Uruq tuli tagaveranda trepile ja vaatas vaikse hämmeldusega pealt. Ta seisis seal liikumatuna kuni „õppetunni“ lõpuni.

Tol õhtul tuli ema enne mu magamaminekut minu tuppa, ja seda tegi ta harva. Sel ajal kui mina end *babu* valvsa pilgu all arglikult pesin ja ümber riietusin, rääkis ema, et tunnid härra Bollingeriga jätkuvad kuni augustikuuni, kui kool algab. Mina ütlesin, et ei taha kooli minna, mõeldes sunduse peale paigal istuda ja küsimustele vastata. Ema võttis kokku minu tulevase staatuse rõõmud, ent väljavaade õppida lugema, rehkendama ja kirjutama ei olnud minu jaoks kuigi ahvatlev.

„Kas Uruq tuleb ka?“ küsisin, kui ema oli lõpetanud. Ema ohkas. Ta istus voodi kõrval madalas korvtoolis, õiemustriga kimono seljas, ümbritsetud odekolonniaurast, mis temaga kokku kuulus. „Kuidas sa seda ette kujutad?“ küsis ema läbematult, ise niiske taskurätiga oimukohti tupsutades. „Ära ole ometi nii rumal. Uruq on ju ometigi pärismaalane.“

„Kas tema ei peagi siis kooli minema?“ ei jätnud ma jonnii. Ema tõusis ja suudles mind kiirelt põsele. „Võib-olla tõesti,“ lausus ta eemalolevalt. „Teist sorti kooli, loomulikult. Mine nüüd magama.“ Ronisin voodisse ja *babu* toppis *klambu*¹² servad kinni. „Ma küsin Sidriselt...“ alustasin, kükitades voodijalutsis ja vaadates läbi võrgu ema poole. Ema peatus uksel. „Sa ei tohiks nüüd enam *kampong*’i mängima minna,“ lausus ta, veidi ärritunud närvilisel toonil, mis kuulutas lähenevat peavalu. „Su isale see ei meeldi. Las Uruq tuleb siia, kui see sulle meelepärane on. Maga hästi.“

Nõnda see läkski. Kuigi mina, eriti oma isa äraolekul, leidsin korduvalt võimalusi jõe äärde ja Sidrise külalislahkesse elamusse põgenemiseks, tuli Uruq siiski enamasti minu poole mängima. Me rüüstasime aias viljapuid, korraldasime unarusse jäetud tagaiaia põõsaste vahel jahte kõiksugu loomadele või siis kükitasime vihmase ilmaga veranda sammaste vahel, ametis tegevustega, mida ma enam meenutada ei suuda. Kui härra Bollinger tuli „tundi“ andma, jäi Uruq sinnasamma lähedusse. Ta istus meist eemal maas ega lasknud meid hetkekski

12 Moskiitovõrk (sunda k).

silmist. Teate minu koolimineku kohta oli ta vastu võtnud suhteliselt rahulikult. Ta küsis üksnes, kas ma sõidan siis rongiga, ja kui ma sellele jaatavalt vastasin, tegi fanaatilise keskendumisega järele lokomotiivi puhkimist ja jõnksumist. Kooli ega härra Bollingeri kohta ei vahetanud me rohkem sõnakestki. Nii Uruq kui ka mina pidasime enesest mõistetavaks, et tema (Uruq) viibib õppetöö juures. Ema, kes aeg-ajalt sisse tuli, kui härra Bollinger seal istus, tegi paaril korral katset Uruqit minema saata. Uruq küll läks, aegamisi, ent veerandtunni möödudes seisis ta taas tagaverandat ümbritsevate lillepottide vahel.

Isa tundus jäävat rahule edusammudega, mis puudutasid minu sõnavara avardamist. Õigupoolest püsis mul veel kooliajalgi kaua küljes tugev aktsent, nagu inimesel, kes suudab end soravamalt väljendada pigem sunda kui hollandi keeles. Kuud möödusid ja hakati tegema ettevalmistusi kooliminekuks. Kohalik vana õmblejanna istus elutoas tallaga õmblusmasina taga ja valmistas minu ema valvsa pilgu all pükse ja pluuse, mis pidid asendama minu puuvillaseid pükstükke. Üks hiinlane käis sandaalide jaoks mõõtu võtmas. Kõige tipuks naasis isa tööreisilt koolikoti ja selle juurde kuuluvaga. Täisvarustuses näitasin end Uruqile. Ta uuris mind tähelepanelikult, sobras mu krihvlitoosis ja küsis veel kord, kas ma hakkan nüüd iga päev rongiga sõitma.

Ühel õhtul käis ema majas ringi erandkorras riidetult ja soengus. Väikesed lambikesed elutoas põlesid ja meie *djongos* sättis lauale kausi-kesi suupistetega. Mulle teatati, et meile on tulemas külalisi – mõned härrad ja proud Bataaviast¹³, kes peatusid lähedalasuvas istanduses, ning härra Bollinger. „Ei, koolitundi ei tule,“ ütles ema naerdes, ise peegli ees seistes ja seda hoolega silmitsedes. „Kui sa korralikult käitud, siis võid koos meiega süüa.“ *Babu* tõmbas mulle selga ühe mu kooli-ülikondadest. Tavatust olukorrast ülimalt elevil, ootasin külalisi maja ees. Päike oli just loojunud ja aeda ümbritsevad puud joonistusid läänetaeva punaste pilvevallide taustal teravalt välja. Mäetippudel oli veel valgust. Puude ja põõsaste alt pimedusest kostis putukate uinutavat suminat. *Kampong*'is kolgiti öö saabumise märgiks õõnsat puutüve. Sel ajal, kui ma vahtisin horisondi kohal kahvatuvat kuma, haaras mind senitundmatu ärevus – sellepärast, et ma pidin kooli minema ja kõik pidi muutuma teistsuguseks. Ma ei ole kindel, kas olin sellest

13 Bataavia – Hollandi Ida-India Kompanii *de facto* pealinn Jaava saarel (1619–1942), tänapäeval Indoneesia pealinn Jakarta.

juba toona nii teadlik, võib ka olla, et otsin nüüd tagantjärele tõlgendust sellele kergelt ärevale melanhoolsele meeleolule.

Eemal keeras suure tee pealt meie väravast sisse auto, mis hetk hiljem verandatrepi ees seisma jäi. Ema ilmus välja ja tervitas külalisi. Isa saabus koos nendega. Söömaajast mäletan üksnes seda, et mu vanemad vestlesid ja naersid nagu ei kunagi varem, ning et mina, sellest hämmingus, peaaegu unustasin süüa. Kui *rijsttafel*¹⁴ oli ühele poole saadud ja kõik olid elutuppa kogunenud – mina istusin silmatorkamatult põrandal grammofonikasti kõrval –, tegi keegi külalistest ettepaneku teha väljasõit Telaga Hideungi, Musta järve äärde, mis asus kõrgemal mägedes. Seda nime kuuldes hakkas mu süda klop-pima. Minu ja Uruqi fantaasiamaailmas oli sel mägijärvel tähtis koht; peaaesjalikult tulenes see järve kohta liikuvatest salapärastest lugudest. Sügaval ürgmetsas asuv Telaga Hideung oli kurjade vaimude ja surnute hingede kogunemispaik; seal elas Nènèh Kombèl, vana naise kuju võtnud vampiir, kes luurab surnud laste järele.

Üks Sidrise naissoost kodakondseist, Uruqi täditütar nimega Sati oskas hirmuvõidinaid tekitaval kombel jutustada lugusid, mis olid kõik mingil viisil seotud Musta järvega. Meie kujutlusvõime joonistas seda järve tintmusta veteväljana, kus möllasid koletised ja kummitused. Meil oli plaan hiljem, suureks saades, sinna järve äärde minna, et nende vastu võidelda. Mõnikord mängimisest väsinult või vihmahoo eest varjul ninapidi koos kükitades töötasime selle tulevase õudustäratava ekspeditsiooni kuni üksikasjadeni välja, ise võdisedes hirmust, mida me ometigi ebameeldivaks ei pidanud. Olin väiksena ühe korra Telaga Hideungi ääres käinud, ent ei suutnud sellest silme ette manada midagi muud, kui et mu isal oli olnud seljas supelkostüüm. Istanduse töötajad kasutasid järve suplusbasseinina, kuigi mitte just sageli, sest see asus liiga kaugel. Nüüd pani härra Bollinger ette minna sinna ujuma, osutades täiskuule, mis oranžikaspunase kettana puulehtede tagant paistis. Plaan leidis elavat poolehoidu. Samal ajal kui kõik püsti tõusid, ronisin mina oma peiduurkast välja ja sikutasin ema kleidisabast. Ema nägu õhetas ja silmad hiilgasid. Tol õhtul tundus ta mulle võõras ja ilus oma rippuvate kõrvarõngaste ja ülessäetud juustega.

14 Riisist ja selle kõrvale serveeritavatest erinevatest väikestest roogadest koosnev rikkalik eine, mida pakutakse pidulikel puhkudel. Lihtsale indoneeslasele ei ole see ka tänapäeval taskukohane.